

VILIAM STOCKMANN: DEJINY OCHRANY PRÍRODY NA SLOVENSKU

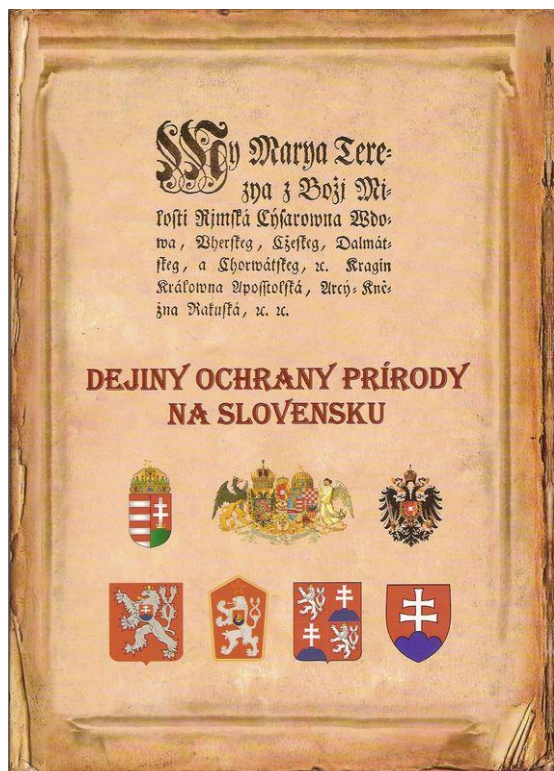
Vydala Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica, edícia Patina, 2013, 792 s., farebné a čiernobiele ilustrácie. ISBN 978-80-89310-70-8. Cena neuvedená.

Peter URBAN¹

¹ Katedra biológie a ekológie, Fakulta prírodných vied UMB, Tajovského 40, 974 01 Banská Bystrica; email: Peter.Urban@umb.sk, urbanlutra@gmail.com

Abstract:

Viliam Stockmann offers an overview of factual information about the events of nature conservation in the territory of the present Slovak Republic since 1075 (when it appeared the term “protected” forest) up to 2000 in chronological order. The book is written in a clear style and is divided into 7 chapters (time periods). In this book are included medallions of nearly two hundred key personality of nature conservation in Slovakia.

Historiografia ochrany prírody (podobne ako aj samotná ochrana prírody i jej vedecký základ – biológia ochrany prírody) a jej význam sú na Slovensku častokrát podceňované. Do istej miery to súvisí aj s tým, že napríklad v porovnaní s lesníckou historiografiou je podstatne mladšia a nemá dlhoročnú tradíciu (URBAN 2013). Podobne sa v domácich podmienkach dostatočne nerozvinul ani historicko-geografický výskum, napriek tomu, že naliehavé ekologické a spoločenské otázky i zmeny paradigiem svetovej historiografie v poslednej tretine 20. storočia podnietili rozvoj environmentálne zameraných historických výskumov (napr. MALINIAK 2011).

V posledných rokoch sa situácia našťastie zlepšuje. Zásahu na tom majú najmä dvaja obdivuhodne vitálni, pracovití a mimoriadne aktívni nestori ochrany prírody, príslušníci „starej gardy“ (toto označenie som si v dobrom dovolil „ukradnúť“ z recenzie doktora Jana Čerovského, ČEROVSKÝ 2014) a vynikajúci znalci nielen histórie ochrany prírody, ale (čo je ich

veľká výhoda) aj histórie lesníctva na Slovensku, Ing. Július Burkovský a Ing. Viliam Stockmann, CSc. Ćlovek až ťasne nad ich usilovnosťou, širokým záberom, množstvom informácií, ktorými disponujú, ako aj tým, čo všetko stíhajú a publikujú.

V predvečer storočnice vzniku štátnej ochrany prírody na Slovensku (ktorá bola kodifikovaná v roku 1919 Nariadením ministra, splnomocnenca vlády Československej republiky pre správu Slovenska Dr. Vavra Šrobára pod názvom „O právomoci vládného komisariátu na ochranu pamiatok na Slovensku“), vydal lesník, dlhoročný pracovník ochrany prírody, plodný autor a spoluautor viac než dvoch desiatok kniťných publikácií, množstva článkov a fotografií i skúsený editor, Viliam Stockmann, publikáciu Dejiny ochrany prírody na Slovensku. Predstavuje „prvý pokus“, ktorý má cieľ zaplniť prázdne miesto a „dať odrazový priestor do budúcnosti“. Publikácia nadväzuje na autorove predošlé publikácie z rovnakej edície „Kto je kto v ochrane prírody Slovenska“ (2009, 2010) a „90 rokov štátnej ochrany prírody na Slovensku“ (2011).

Obdivuhodné je, ťe kým na tvorbe podobných publikácií v zahraničí zvyčajne participujú tímy odborníkov, toto prvé obsiahle súborné dielo o vývoji ochrany prírody na našom území, spracoval len autor a spomenutý Ing. Burkovský sa na ňom podieľal ako recenzent. To si celkom určite vyťadovalo nielen dlhoročné a systematické štúdium archívnych prameňov, ale tiež množstvo hodín strávených pri výbere a zostavovaní z nich získaných informácií.

Kniha v chronologickom slede podáva prehľad faktografických údajov o dianí ochrany prírody na území súčasnej Slovenskej republiky od roku 1075 (kedy sa objavil termín „hájený“ les) až po rok 2000. Toto obdobie je rozčlenené do siedmych historicky nasledovných časových etáp:

- 1) snahy a zásahy prispievajúce k hájeniu (ochrane) prírody, alebo jej častí do r. 1526 (do bitky pri Moháči);
- 2) vývoj vlastnej ochrany prírodných pamiatok ako uvedomelého hnutia až do r. 1867 (vzniku dualizmu);
- 3) ochranárske aktivity v období dualizmu (Rakúsko – Uhorsko do r. 1919);
- 4) štátna ochrana prírody počas prvej Československej republiky (1918 – 1939);
- 5) ochrana prírody v Slovenskom štáte (1939 – 1945);
- 6) ochrana prírody v Československej republike (1945 – 1992);
- 7) ochranárske aktivity v Slovenskej republike – až po vznik Štátnej ochrany prírody SR (1993 – 2000).

Autor sa veľmi dobre zhostil náročnej úlohy ponúknuť čitateľovi obrovské množstvo rôznorodých informácií tak, aby sa „v nich nestratil“, a prezentuje ich stručne a jasne. Ide predovšetkým o chronologický sled daných aktivít, pričom autor niektoré z nich komentuje. Do roku 1900 ide o prehľad najdôležitejších udalostí a v minulom storočí je už dianie zachytené podrobne, rok po roku. Texty sú doplnené veľkým množstvom čiernobielych i farebných obrázkov (faksimile dokumentov, obálky časopisov i dobových dokumentov, podobizne osôb, fotografie chránených území a druhov rastlín i živočíchov). K výberu, proporčnosti i veľkosti jednotlivých obrázkov možno mať isté výhrady, rovnako ako aj k ich nejednotnému popisovaniu (normálne písmo, bold...), resp. nepopisovaniu.

Chronologický sled je prehľadný, ale čitateľovi by sa určite hodilo aspoň krátke zhrnutie najdôležitejších udalostí, ktoré sa počas jednotlivých siedmich etáp odohrali a ich významu pre ďalší vývoj a smerovanie ochrany prírody.

Publikácia sa zameriava najmä na aktivity štátnej ochrany prírody, menej pozornosti venuje neštátnej ochrane, najmä po roku 1990, kde je činnosť viacerých mimovládnych organizácií spomenutá len minimálne. Podobne je v tomto období pomerne málo rozpracované napríklad pôsobenie slovenských ochrancov prírody v medzinárodných inštitúciách a štruktúrach ochrany prírody.

Súčasťou knihy sú medajlóny takmer dvoch stovák kľúčových osobností ochrany prírody, priradené k jednotlivým obdobiam, počas ktorých v odbore pôsobili, resp. dodnes pôsobia. Ich profily sú doplnené fotografiami, prípadne perovkami Jána Tatíka (pričom niektoré z nich nepatria práve k vydareným). Hoci výber bol určite ťažký, niektoré významné osobnosti takto pripomenuté neboli (napr. Milíč Blahout, Peter Sabo, Jozef Sládek).

Možno som už príliš poznačený akademickým prostredím, v ktorom v súčasnosti pôsobím, ale v knihe mi osobne napríklad chýba tiež vydanie niektorých významných odbornopopulárnych publikácií (napríklad kniha prof. Sládeka „Aby prežili rok 2000“ a pod.), učebných textov o ochrane prírody (napr. skriptá prof. Sládeka, doktora Lisického a pod.), prípadne spomenutie viacerých významných konferencií.

Trochu nezvyčajné je uvedenie doplnkov recenzenta označením „Doplnil Ing. Burkovský“.

Bezmála osemstostranovej publikácii, obsahujúcej množstvo faktografických údajov chýbajú menný a miestopisný register, ktoré by uľahčili jej využívanie. Pretože po nej celkom určite siahnu nielen odborníci z radov profesionálnych i dobrovoľných ochrancov prírody, ale tiež mnohí z kolegov učiteľov a študentov a práve oni by celkom určite ocenili tieto registre.

Pokiaľ sa však ku knihe dostanú. Obávam sa totiž, že 600 kusový náklad je pomerne nízky, preto bude potrebná jej dotlač, resp. elektronické vydanie.

Navyše o vydaní tejto publikácie sa mnohí odborníci, pôsobiaci mimo štátnej ochrany prírody, paradoxne dozvedeli až z recenzií v českých ochranárskych periodikách (napr. ČEŘOVSKÝ 2014, PEŠOUT 2015). Súvisí to aj so skutočnosťou, že štátna ochrana prírody na Slovensku donedávna nevydávala podobné periodiká, v ktorých by prebehla informácia o tomto počine a objavila sa jej recenzia (situácia sa konečne zmenila, keď po troch rokoch vyšlo ďalšie číslo Chránených území Slovenska, ale ani v ňom nie je o publikácii žiadna zmienka) a aktualít na internetových stránkach je tiež ako šafranu. Aj preto vznikla recenzia v tomto časopise s tak veľkým odstupom od vydania knihy.

Publikácia Dejiny ochrany prírody na Slovensku je aj napriek drobným pripomienkam mimoriadne cenná, potrebná, kvalitne spracovaná a jej vydanie bol naozaj záslužný čin.

Autorovi i recenzentovi vydarenej a potrebnej kroniky slovenskej ochrany prírody úprimne želim hodne zdravia i entuziazmu a teším sa na ich ďalšie diela.

Literatúra:

ČEŘOVSKÝ J. 2014: Viliam Stockmann: Dejiny ochrany prírody na Slovensku. – Živa 6: 155-156. Dostupné tiež na internete:

<http://ziva.avcr.cz/2014-6/viliam-stockmann-dejiny-ochrany-prirody-na-slovensku.html>

MALINIAK P. 2011: Človek a krajina Zvolenskej kotliny v stredoveku. – Fakulta humanitných vied UMB, Banská Bystrica, 251 pp.

PEŠOUT P. 2015: Dějiny ochrany přírody na Slovensku. – Ochrana přírody 70(2): Kulér IX.

Dostupné tiež na internete: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/kuler/kuler-2-2015/>

URBAN P. 2013: Banícka a lesnícka akadémia v Banskej Štiavnici a jej význam pre modernú biológiu ochrany prírody. – Pp. 202-211. In: Denková Z. & Kamenický M. (eds.) Vivat Akadémia Banská Štiavnica. Zborník z konferencie konanej pri príležitosti 250. Výročia založenia Baníckej akadémie v Banskej Štiavnici. Slovenské banské múzeum, Banská Štiavnica, 288 pp.